

Kałużny, Wojciech

"Chiny. Zarys kultury", Wiesław Olszewski, Poznań 2003 : [recenzja]

Dzieje Najnowsze 36/4, 270-271

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Poczynione uwagi, notabene drugorzędne, nie przysłaniają pozytywnej oceny omówionej tu książki. Praca zawiera wiele szczegółowych i cennych informacji poszerzających naszą wiedzę na temat emigracji. Prezentuje całokształt polskiej polityki zagranicznej w latach 1945-1990. Stanowi wartościowe kompendium na temat myśli politycznej, jak i dyplomatycznych prób wcielania jej w życie. Zmusza do pytań i głębszej refleksji nad dziejami uchodźstwa. Jest to inspirująca lektura, a jej niewątpliwą zaletą jest również to, że może po nią sięgnąć zarówno profesjonalista zajmujący się historią, jak i szersze grono Czytelników.

Andrzej Zaćmiński
Bydgoszcz

Wiesław Olszewski, *Chiny. Zarys kultury*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003, ss. 375

Chiny końca XX w. (wedle zachodniego kalendarza) powoli wyzwalają się z pęt systemu komunistycznego. Ten proces powoduje, że zainteresowanie Państwem Środka rośnie, przede wszystkim pod kątem stosunków handlowych. Pociąga to za sobą rozwój studiów sinologicznych na całym świecie, również w Polsce, co z kolei wzmacnia zapotrzebowanie na syntezę poświęconę temu olbrzymiemu krajowi. W 1974 r. ukazał się przekład dzieła C. P. Fitzgeralda *Chiny. Zarys historii kultury*. Następnie pojawiały się głównie analizy pewnych elementów szeroko pojętej kultury chińskiej, począwszy od historii sensu stricto, aż po medycynę. Ostatnimi czasy wydano kilka całościowych opracowań tego tematu. Najnowsze z nich to *Chiny. Zarys kultury* Wiesława Olszewskiego, profesora historii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Bada on dzieje XIX i XX w. oraz kulturę Azji i Pacyfiku. Napisał m.in. *Historię Wietnamu* oraz *Historię Australii*.

Celem pracy jest przedstawienie podstawowych zagadnień kultury chińskiej, powiązanych z historią kraju, od czasów najdawniejszych, przy czym punkt ciężkości położono na panowanie mandżurskiej dynastii Qing.

Wywody oparto w znacznym stopniu na literaturze dostępnej w języku polskim, przywołując takie dzieła, jak *Historia Chin* W. Rodzińskiego, *Historia Chin i Tajwanu* R. Sławińskiego, *Sztuka Chin* M. Kunstlera, *Obrzędowy teatr Dalekiego Wschodu* I. Łabędzkiej, czy *Chiny. Nowe spojrzenie* J. K. Fairbanka. Wskazówki bibliograficzne dotyczące prac w językach obcych są nieliczne i przestarzałe. Jedyne trzy pozycje chińskie pochodzą z lat 90. Brakuje wzmianki o takich syntezach, jak monumentalna, wydawana od 1979 r. *The Cambridge History of China*, czy bardzo aktualna *The Search for Modern China* J. D. Spence'a (New York 1999). Dziwi także zignorowanie licznych pozycji obcojęzycznych z zakresu literatury i sztuki, na czele z *The Literature of China in the Twentieth Century*, pod red. B. McDougall, K. Louie (London 1997). Praca o charakterze kompilacyjnym została wzbogacona o wiedzę pozaźródłową, owoc długiego pobytu w Chinach i przeprowadzonych tam badań terenowych.

Konstrukcję książki oparto na podziale rzeczowym w ujęciu chronologicznym. Całość jest bogato ilustrowana, a każdą ilustrację opatrzone wyczerpującym komentarzem. Ponadto Autor przerywa główny ciąg narracji jeszcze jednym rodzajem uszczegółowień. Dzięki graficznemu rozróżnieniu wspomnianych składowych nie stanowią one znacznego utrudnienia w odbiorze treści.

Praca obejmuje swym zakresem charakterystykę głównych grup etnicznych, pisma, osiągnięć nauki, medycyny i sztuki oraz źródła chińskiej mentalności, stanowiącej podstawę państwa. Studium zamyka opis cesarskich nekropoli.

Czytelnika zaciekać mogą informacje o egzotycznym ludzie Wa, zamieszkującym pogranicze chińsko-birmańskie, do niedawna jeszcze łowcach głów. Cenne są także uwagi o językach chińskich oraz systemach transkrypcji, wśród których prym wiedzie pinyin. Słusznie podkreślono rolę filozofii konfucjańskiej oraz neokonfucjańskiej w tworzeniu mentalności Chińczyków, a także w postępującym od czasów dynastii Ming zacofaniu. Szkoda, że tego obrazu nie uzupełniono o maoizm, jego podstawy i rolę, jaką odegrał w stworzeniu współczesnego światopoglądu chińskiego. Bardzo ciekawie przedstawiono problematykę cesarskich eunuchów, czy też bardzo stary zwyczaj wiązania stóp kobietom, który upadł dopiero z końcem cesarstwa. Także opis zabytków architektury w Pekinie, letnich ogrodów, czy w końcu bogato wyposażonych, czasami wciąż nietkniętych nekropolii cesarskich budzi zainteresowanie.

Sposób traktowania zagadnień wskazuje na skłonność do przyjmowania chińskiego punktu widzenia w kwestiach budzących kontrowersje, tak jak w przypadku Tybetu. Autor stara się uodowodnić chińskie prawa do tego kraju oraz sprowadzić chińską agresję do interwencji w regionie zależnym. Ponadto prześlizguje się nad brutalnymi represjami, które miały wtedy miejsce.

Innym przejawem takiego podejścia jest wspomnienie o tzw. masakrze nankińskiej, dokonanej przez Japończyków na przełomie 1938 i 1939 r. po poddaniu się miasta. Liczbę ofiar szacuje się na od 250 do 400 tys. Informacja o tym wydarzeniu zasługuje na uznanie, jako że temat ten do niedawna bardzo skrupulatnie pomijano w niemal całej zachodniej literaturze przedmiotu.

Jedną z wielu zalet pracy stanowi konsekwentne stosowanie nazewnictwa w pinyinie, co rzadko spotyka się w pracach w języku polskim. W przypadkach gdy nazwa własna jest bardziej znana w formie spolszczonej, nazwę w pinyinie podano w nawiasie. Podobnie może cieszyć zamieszczenie aneksu z datacją wszystkich dynastii chińskich oraz z datami panowania poszczególnych władców dynastii Ming i Qing.

Warto także podkreślić ciężar merytoryczny studium. Otrzymujemy również zarys historii Chin. Dzięki wzbogaceniu o informacje zebrane podczas podróży Autora kultura tego kraju zyskuje w niniejszej pracy barwny i bardzo ciekawy wizerunek.

Rozczarowuje natomiast pewna niekonsekwencja w chronologicznym ujęciu tematu: niektóre zagadnienia doprowadzono do drugiej połowy XX w. — w informacjach dotyczących medycyny, świąt, czy kalendarza, a omawiany zakres innych kończy się wcześniej — jak w przypadku malarstwa. Wątpliwości budzi także niemal zupełne zignorowanie rewolucji kulturalnej i jej rezultatów. Bardziej zorientowane w kulturze chińskiej osoby zdziwi również brak choćby drobnej wzmianki o Gao Xingjianie, autorze cieszących się powodzeniem sztuk teatralnych, a także paru wysoko ocenionych powieści, obecnie tworzącego na emigracji we Francji, którego w 2000 r. uhonorowano Nagrodą Nobla.

Największe zastrzeżenia budzi jednak strona techniczna pracy. Jej podstawową wadę stanowi brak zbiorczej bibliografii, zwłaszcza że przypisy występują bardzo rzadko, a nieliczne i rozsiane wskazówki bibliograficzne absolutnie nie wystarczają do przeprowadzenia własnych badań w tym zakresie. Minusem jest także odwoływanie się zazwyczaj tylko do literatury w języku polskim. Co gorsza, wydawca również nie stanął na wysokości zadania. Zniechęcenie wywołuje brak indeksu biograficznego, jako że skutecznie utrudnia to korzystanie z książki. Widać tu przejaw smutnej ostatnio tendencji do niechlujnej redakcji tekstu, której ofiarą padają nawet najwartościowsze opracowania.

Pomimo powyższych uwag ocena pracy *Chiny. Zarys kultury* jest pozytywna. Pozytywnie odpowiada zapotrzebowaniu rynku i stanowi dobry nabytek do każdej biblioteczki. Napisała barwnym, bezpośrednim językiem, żywo przemawia do Czytelnika, a mnogość ilustracji bardzo przybliży kulturę chińską.

Wojciech Kałużny
Poznań